

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

MARTINA PETRŽELKOVÁ

SOKOL- TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA BOSKOVICE

PŮSOBENÍ A ČINNOST TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY SOKOL DO
ROKU 1920

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

OLOMOUC 2021

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předepsaným způsobem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 19. 8. 2021

Martina Petrželková

Poděkování:

Mé poděkování patří za poskytnuté cenné rady a ochotu v první řadě vedoucí mé bakalářské práce doc. Mgr. Radmile Švaříčkové Slabákové Ph.D. a za druhé pracovníkům Okresního státního archivu v Blansku.

Za pomoc, podporu a pochopení děkuji také celé své rodině.

OBSAH:

1. Úvod	5
2. Sokol	7
2.1. Vznik sokolského hnutí	7
2.2. Vývoj Sokola do konce 80. letech 19. století	11
2.3. Sjednocení jednotlivých sokolských jednot do jednotné organizace	12
2.4. Sokol za první světové války a v období první republiky	14
3. Sokol v Boskovicích od svého založení až do roku 1920	17
3.1. Vznik a působení Sokola v Boskovicích do roku 1900	17
3.2. Působení Sokola v Boskovicích mezi léty 1900 a 1914	18
3.3. Snahy o vybudování vlastní tělocvičny	22
3.4. Boskovický Sokol během první světové války a jeho činnost do roku 1920	24
4. Činnost Sokola v Boskovicích	30
4.1. Tělovýchovná činnost	30
4.2. Vzdělávání a přednášky	32
4.3. Společenské aktivity	34
5. Závěr	36

1. Úvod

Druhá polovina 19. století je obdobím velkých společenských, kulturních a politických změn v jednotlivých evropských zemích. Velké změny nastaly také v Rakouském monarchii. Ačkoli revoluce v roce 1848 byly potlačeny, měly velký význam pro následující dění v Habsburské monarchii. V průběhu druhé poloviny 19. století se významně rozvinula národní hnutí jednotlivých evropských národů, včetně těch žijících žijících na území Rakouské monarchie.

Velmi významné místo mezi nově založenými spolky získal tělocvičný spolek Sokol. Sokol založený jako tělovýchovná organizace/ instituce brzy do svých řad přilákal velké množství lidí z různých vrstev společnosti. Tato organizace se postupem doby stala jednou z největších a nejúspěšnějších tělovýchovných organizací na území bývalé Československé republiky. Zakladateli Sokola byli Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Společně vytvořili program, jenž měl základy v kalokagathii¹ a inspiroval se v turnerském hnutí.

V českém prostředí existuje několik monografií, které se věnují historii a působení Sokola v druhé polovině 19. století a v Československu v průběhu 20. století. Jedná se například o tato díla: *Sokolské slety 1882-1948*² od Zlaty Kozákové, *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*³ od Roberta Saka, nebo knihy *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*.⁴ a *Sokol v české společnosti 1862- 1938*.⁵ autora Marka Waice či dílo Jana Waldaufa *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky. 1. díl*.⁶ Ale v posledních letech vznikají také diplomové práce, které se zabývají výzkumem jednot Sokola v jednotlivých obcích a městech České republiky a zkoumají jejich historii a jak tělocvičné jednoty ovlivnily život v dané

1 Řecké přesvědčení, že krásné a dobré patří k sobě a že v případě člověka je potřeba tělesná a duševní harmonie a dokonalost.

2 KOZÁKOVÁ, Zlata: *Sokolské slety 1882-1948*. Praha 1994.

3 SAK, Robert: *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha 2012.

4 WAIC, Marek: *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha 2004.

5 WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996.

6 WALDAUF, Jan: *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky. 1. díl*. Luhačovice 2007.

lokality. Můžeme jmenovat například tyto práce: *Sokol v Přerově do roku 1918 a jeho vliv na kulturní život* od Veroniky Slaninové⁷, *Brněnský Sokol v historii a současné realitě* od Jana Outlého⁸, *Kulturní a osvětová činnost Tělocvičné jednoty Sokol Ivančice v letech 1887-1938* od Evy Buršíkové⁹, atd.

Má práce se zaměří na vývoj a činnost tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích v období mezi lety 1892 a 1920. Rok 1892 je rokem založení jednoty Sokol v Boskovicích a rok 1920 byl vybrán záměrně jako rok, kdy se konal všesokolský slet. Všesokolské slety jsou vnímány za jedny z milníků historie organizace Sokol a proto jsem vymezila svou práci právě rokem 1920. Dalším důvodem, proč svou práci ukončuji v roce 1920, je velké množství materiálu, který se k boskovické sokolské jednotě dochoval, a prostudování těchto materiálů se hodí k sepsání rozsáhlejší a podrobnější práce než je práce bakalářská.

V první části své práce se budu věnovat historii sokolského hnutí od jeho vzniku v 60. letech 19. století až do období první republiky. Pozornost bude věnována důležitým úspěchům i neúspěchům, kterých organizace dosáhla. Druhá část práce se zaměří na vývoj tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích ve vymezeném období a zároveň. Na tomto místě bude snaha ukázat spojitost právě s úspěchy či neúspěchy organizace Sokol a jak tyto věci například mohly ovlivnit fungování jednoty v Boskovicích. Zároveň zde bude snaha nalézt propojení organizace a činnosti tělocvičné jednoty s významnými historickými událostmi, obdobími, apod. Poslední část práce se pak stručně zaměří na činnost, kterou tělocvičná jednota vykonávala. Cílem této části má být snaha ukázat, že aktivity sokolských jednot nebyly spojeny jen s tělovýchovou, ale napomáhaly rozvoji společenského a kulturního života.

7 SLANINOVÁ, Veronika: *Sokol v Přerově do roku 1918 a jeho vliv na kulturní život*. Olomouc, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.

8 OUTLÝ, Jan: *Brněnský Sokol v historii a současné realitě*. Brno, 2020. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.

9 BURŠÍKOVÁ, Eva: *Kulturní a osvětová činnost Tělocvičné jednoty Sokol Ivančice v letech 1887-1938*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

Podklady pro svou práci budu čerpat z materiálů, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu Blansko, kde se nachází fond nazvaný Sokol – tělocvičná jednota Boskovice. Tento fond obsahuje materiály, jako jsou například různé zápisy ze schůzí výboru a jednotlivých odborů Sokola Boskovice, protokoly a inventáře těchto odborů, účetní knihy, atd. Tyto materiály vznikly mezi lety 1894 až 1938. Odborná monografie, která by se věnovala Sokolu v Boskovicích zatím nebyla vydána.

2. Sokol

2.1. Vznik sokolského hnutí

Pád Bachova absolutismu vedl k oslabení celé Habsburské říše. Národnostní a politické ambice jednotlivých národů v Habsburské monarchii nebyly již ze strany státu tolik utlačovány.

Uvolňující se poměry v Rakousko – Uhersku v 60. letech 19. století vedly v českých zemích ke vzniku jedné z nejvýznamnějších a nejúspěšnějších tělovýchovných organizací. 16. února 1862 je datem, kdy se v Malypetrově tělocvičně v Panské ulici v Praze konala valná hromada, na jejímž základě došlo ke vzniku tělocvičného spolku Sokol. Na této schůzi byl zvolen za prvního starostu všemi 75 přítomnými Jindřich Fügner. Myšlenka na založení tělocvičného spolku v Praze, ale vznikla již dříve. Ferdinand Schmidt a další cvičenci tělocvičného ortopedického ústavu přišli v roce 1861 s nápadem založit utrakvistický spolek Prager Männer Turnverein. Pro tento spolek vytvořili přípravný výbor, který vyzval ke spolupráci členy (cvičence) Malypetrova ústavu. Mezi tyto cvičence patřil také Miroslav Tyrš, který myšlenku na založení tělovýchovné organizace uvítal s velkým nadšením. Tento utrakvistický spolek měl být jak pro Němce, tak pro Čechy a Miroslav Tyrš měl zařídit přeložení stanov spolku do češtiny. K vytvoření spolku ale nedošlo. Marek Waic se domnívá, že jedním z důvodů, proč nedošlo k jeho vytvoření, byl rozkol mezi

německou a českou stranou kvůli osobě německého finančníka E. Seutera z Lötzenu. Z jeho strany byla přislíbena finanční podpora, ale spolku, který měl být jen německý.¹⁰ Miroslav Tyrš a další se tedy rozhodli vytvořit samostatný český tělovýchovný spolek. Podporu pro vznik spolku vyjádřili i významné české osobnosti, mimo jiné Julius Grégr nebo Rudolf Thurn-Taxis. Již na konci roku 1861 byly předloženy c. k. místodržitelství ke schválení stanovy, po jejichž schválení mělo dojít k povolení činnosti Tělocvičné jednotě pražské.¹¹ Stanovy musely být upravovány, ale k jejich schválení došlo 27. ledna 1862. Jak bylo řečeno výše, tak za datum založení tělocvičné jednoty Sokol je považován 16. únor, kdy se konala první valná hromada. Prvními funkcionáři byli zvoleni Jindřich Fügner, starosta, Miroslav Tyrš, místostarosta, a Eduard Grégr, jednatel.¹² Členskou základnu nově vzniklé organizace tvořily také významné osobnosti českého národního hnutí. Členy Sokola se stali například František Palacký, Tomáš Černý, Ferdinand Náprstek, František Ženíšek, Bohuslav Šnirch, František Písařovic nebo Jan Kryšpín.¹³

Velkou roli ve vytváření podoby Sokola sehrála schůze, která se konala 27. března 1862 na Střeleckém ostrově. Podle Eduarda Grégra měla být organizace založena na rovnosti a bratrství všech jejích členů. Tuto myšlenku podpořil Jindřich Fügner, který vyslovil návrh, aby si členové tykali a oslovovali se navzájem „bratře“. Na této schůzi bylo také zadáno Josefu Mánesovi, aby navrhl pro organizaci jednotný кроj.¹⁴ Později bylo přijato i heslo spolku „Tužme

10 WAIC, Marek: *Sokol v české společnosti*. In: WAIC, Marek: *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha 2004, s. 215-216.

11 HAVRÁNKOVÁ, Hana: *Vznik Sokola a jeho vývoj do vytvoření České obce sokolské*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996, s. 14.

12 SAK, Robert: *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha 2012, s. 61.

13 WALDAUF, Jan: *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky. 1. díl*. Luhačovice 2007, s. 14.

14 O podobě kroje se vedly rozsáhlé diskuze. Výsledkem debat bylo odsouhlasení podoby kroje, který se skládal z kazajky (či kajdy) a kalhot ušitých z režného plátna. Nedílnou součástí kroje měla být dále rudá či červená košile, ale do roku 1864 bylo dovoleno nosit košili bílou. Na hlavně měli členové Sokola nosit černou čapku se sokolím pérem a kovovým „S“ uprostřed.

HAVRÁNKOVÁ, Hana: *Vznik Sokola a jeho vývoj do vytvoření České obce sokolské*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996, s. 20.

se!“ , které navrhl Miroslav Tyrš, a původní pozdrav „Zdař bůh“ byl nahrazen novým pozdravem „Na zdar!“.¹⁵

Vznik tělocvičné jednoty pražské se velmi brzy stal inspirací pro mnohé další lidi. Ještě v roce 1862 došlo k založení devíti jednot. Tyto jednoty vznikly v Brně, Čáslavi, Jaroměři, Jičíně, Kolíně, Kutné Hoře, Nové Pace, Příbrami a Turnově.¹⁶ O rok později přibylo dalších pět jednot. Roku 1865, kdy zemřel jeden ze zakladatelů Sokola Jindřich Fügner, fungovalo v českých zemích 20 sokolských jednot s celkovým počtem 1950 členů.¹⁷

Ihned po založení organizace došlo k vytvoření dvou skupin, které vedly diskuzi o tom, jaký program a zaměření by měl spolek mít. První skupina se vytvořila kolem Miroslava Tyrše. Tyrš se snažil prosadit, aby se spolek zaměřil hlavně na cvičení. Tyrš byl v tomto případě jistě ovlivněn Fridrichem Ludwigem Jahnem a jeho turnerským hnutím, pro kterého bylo cvičení jedním z faktorů, které přivedlo lidi k vlastenectví a k myšlenkám sjednocení a obrany německého národa.¹⁸ Inspiraci pro program Sokola našel Tyrš také v antickém Řecku a to jak v životě antických Řeků, jenž byl spojen s ideálem kalokagathie, tak v jejich tělocviku.¹⁹ Historik Robert Sak souhlasí, že se Tyrš inspiroval v díle Fridricha Ludwiga Jahna a v antickém Řecku, a dodává, že podle jeho názoru je základ Tyršova tělocviku položen na třech pilířích. Jsou to právě turnerské hnutí, ideál kalokagathie a dílo Charlese Darwina.²⁰

Druhá skupina se vytvořila kolem knížete Rudolfa Thurn- Taxise²¹. Tato skupina se snažila prosadit, aby spolek co nejvíce prosazoval a propagoval

15 HAVRÁNKOVÁ, Hana: *Vznik Sokola a jeho vývoj do vytvoření České obce sokolské*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996, s. 19-21.

16 WALDAUF, Jan: *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky*. 1. díl. Luhačovice 2007, s. 30.

17 Tamtéž, s. 30.

18 KÖSSL, Jiří – ŠTUMBAUER, Jan – WAIC, Marek: *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha 1998, s. 47.

19 DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Miroslav Tyrš. Prohry a vítězství*. Praha 1989, s. 35.

20 SAK, Robert: *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha 2012, s. 64.

21 Kníže Rudolf Thurn – Taxis patřil mezi hlavní kandidáty pro volbu starosty spolku. Zvolen byl nakonec Jindřich Fügner, který se řadil do skupiny kolem Miroslava Tyrše.

nacionální myšlenky. Spolek měl veřejně podporovat české národní hnutí a členové se měli účastnit nejrůznějších veřejných slavností a společenských událostí a nebo takové akce měl spolek sám pořádat. Tyrš, Fügner a další ale měli obavy, aby tyto aktivity nevedly k zakázání činnosti spolku ze strany c.k. místodržitelství.

Jak bylo řečeno výše, roku 1865 existovalo již 20 sokolských jednot, což na jednu stranu Miroslava Tyrše těšilo. Na druhou stranu se obával, zda jednotlivé jednoty správně pochopily program, myšlenky a cíle, které si pražská jednota stanovila. Proto již na konci 60. let 19. století přišel Miroslav Tyrš s myšlenkou na sjednocení všech sokolských jednot. Jak ale uvádí Hana Havránková, tak vznik jednotného ústředí pro sokolské hnutí bylo nepřipustné nejen pro pražské místodržitelství a policejní ředitelství v Praze, avšak i pro policejní ministerstvo v hlavním městě Habsburské monarchie ve Vídni.²² I přesto byla roku 1871 podána na místodržitelství v Praze žádost o povolení sjednocení do Spolku jednot sokolských, která byla 15. září 1871 zamítnuta.²³ K propojení jednotlivých jednot tak muselo dojít jinou cestou. Miroslav Tyrš začal vydávat statistiky ohledně stavu všech jednot za uplynulé roční období. Byly pořádány různé výlety a veřejná vystoupení a do jednotlivých jednot byly posíláni cvičitelé, aby dohlédli na správné cvičení v jednotách. Kontakt s jednotlivými jednotami a jejich členy měl být navázán také pomocí tisku. Od roku 1871 začal být publikován časopis *Sokol*. Hned v prvním vydání byl otištěn Tyršův článek *Náš úkol, směr a cíl*.²⁴

22 HAVRÁNKOVÁ, Hana: *Vznik Sokola a jeho vývoj do vytvoření České obce sokolské*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha 1996, s. 25-26.

23 SAK, Robert: *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha 2012, s. 110.

24 Cílem mělo dle Tyrše být: „Věc Sokolská... , jak ke všem stavům a vrstvám se obrací, znamená prozatím tolik, co tělesné a z části i mravní vychování a šlechtění všeho národa československého, odchovávání jeho k síle, statečnosti, ušlechtilosti a brannosti zvýšené, a musí tudíž hledět, aby koncem veškerý lid octnul se v okruhu jejím.“

TYRŠ, Miroslav: *Náš úkol směr a cíl*. Časopis Sokol 1, Praha 1871, s. 2.

2.2. Vývoj Sokola do konce 80. letech 19. století

Rozšiřování sokolského programu a myšlenek pokračovalo rychlým tempem i v druhé polovině 60. let 19. století. Již na konci roku 1868 fungovalo 53 sokolských jednot. 40 jednot bylo založeno v Čechách, 6 na Moravě a 7 bylo založeno mimo území českých zemí a to např. ve Vídni, ve Lvově nebo v Chicagu.²⁵ 70. léta 19. století jsou dobou úpadku českého národního hnutí, české politiky a vlasteneckého smýšlení společnosti. Je to spojeno s neúspěchem o státoprávní vyrovnání mezi českými zeměmi a Rakouskem.²⁶ Tento neúspěch měl dopad i na sokolské tělocvičné jednoty. Nejen, že došlo k poklesu zájmu Čechů vstoupit do sokolských spolků, ale došlo i k zániku některých již činných jednot. Na počátku 70. let. existovalo 135 jednot a pouze 64 z nich ve své činnosti dokázalo během následujících let pokračovat.²⁷ Počet členů se snížil z deseti tisíc na sedm tisíc. Krize, která zasáhla Sokol, byla umocněna také nepřítomností jedné z velkých autorit organizace. Miroslav Tyrš musel kvůli své nemoci v roce 1874 omezit svou práci v rámci spolku. Do funkce náčelníka se vrátil až v druhé polovině 70. let. Díky jeho úsilí se roku 1881 podařilo obnovit publikování časopisu Sokol.²⁸

Počátek 80. let je opět spojen s Tyršovou snahou uskutečnit sjednocení všech sokolských jednot. I v tomto případě se jednalo o neúspěch a proto se místo toho Tyrš rozhodl uspořádat sokolský slet. Tento slet měl být zorganizován při příležitosti oslav dvacetiletého působení Sokola v Praze. I v tomto případě se Tyrš potýkal s nevolí úřadů, ale i díky pomoci mladých členů Sokola bylo uspořádání sletu povoleno. První všesokolský slet se uskutečnil 18. června 1882 při příležitosti oslavy dvacetiletého fungování pražského Sokola. Této události se zúčastnilo 76 jednot z českých zemí, Vídně, Lublaně, Záhřebu a ze Spojených států amerických.²⁹

25 SAK, Robert: Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik. Praha 2012, s.88-90.

26 HARNA, Josef – FIŠER, Rudolf: *Dějiny českých zemí II*. Praha 1998, s. 82-90.

27 SAK, Robert: Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik. Praha 2012, s. 115-116.

28 Tamtéž, s. 117-119.

29 KOZÁKOVÁ, Zlata: *Sokolské slety 1882-1948*. Praha 1994, s. 7-8.

První všesokolský slet jistě přispěl k dalšímu rozvoji sokolského hnutí a inspiroval další lidi, aby se stali jeho členy. Tento slet byl však zároveň jednou z posledních akcí, kterých se zúčastnil Miroslav Tyrš. Tyrš byl v lednu 1884 jmenován mimořádným profesorem Karlo-Ferdinandovi univerzity v Praze.³⁰ Na základě tohoto nového postavení byl vyzván k přerušení své činnosti v rámci spolku Sokol i ve stejnojmenném časopise. Ačkoli to byl pro Miroslava Tyrše jistě velmi nesnadný krok, tak v červnu 1884 vystoupil ze sokolské jednoty. V červenci téhož roku odcestoval za rekreací do vesnice Oetz v rakouských Alpách.³¹ Zde v srpnu 1884 za nejasných okolností Miroslav Tyrš zemřel. Navzdory tomu, že Sokol ztratil svého zakladatele, tak jeho myšlenky, program i cíle nadále přispívaly rozvoji organizace, vedly k uspořádání dalších všesokolských sletů i ke konečnému sjednocení jednotlivých jednot do jednoho celku. I když cesta ke sjednocení byla ještě zdlouhavá, jak bude vidět v následující podkapitole.

2.3. Sjednocení jednotlivých sokolských jednot do jednotné organizace

V 80. letech 19. století byl zvolen nový postup, kterým sokolští funkcionáři chtěli dosáhnout sjednocení jednotlivých sokolských jednot. V časopisu Sokol byla otištěna výzva pro tělocvičné jednoty, která je vybízela k tomu, aby se začaly slučovat do žup. V roce 1884 tak vznikly první tři župy v Čechách. Jednalo se o župu Tyršovu na středním Labi, která sídlila v Kolíně, o Sokolskou župu východních Čech se sídlem v Hradci Králové a o Župní jednotu středočeskou se sídlem na Smíchově. Prvotním plánem bylo vytvořit osm žup v Čechách a jednu na Moravě.³² Jednu z osmi žup v Čechách by tvořil pražský Sokol. Vytvoření těchto žup bylo počátkem cesty vedoucí konečně k dosažení cíle, kterého chtěl dosáhnout Miroslav Tyrš a to ke vzniku jednotné sokolské

30 SAK, Robert: Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik. Praha 2012, s. 203-205.

31 Tamtéž, s. 207-212.

32 JANDÁSEK, Ladislav – PELIKÁN, Jan: *Stručné dějiny sokolstva 1862 – 1912*. Praha 1946, s. 25-26.

organizace. 5. listopadu 1888 pražské místopředsedství schválilo vypracované stanovy, na jejichž vzniku se podíleli zástupci všech osmi českých žup, a povolilo založení České obce sokolské. Místopředsedství ale toto povolení odsouhlasilo jen pod podmínkou, že pouze župy sídlící v Čechách se stanou členy České obce sokolské. Činnost byla oficiálně zahájena na prvním ustavujícím valném sjezdu, který se konal 24. března 1889.³³

Také moravské jednoty usilovaly na počátku 90. let 19. století o své sjednocení. Rozhodnutí vytvořit jednotnou sokolskou obec na Moravě bylo odsouhlaseno na mimořádné valné hromadě v Prostějově 4. října 1891. 8. srpna následujícího roku konečně ministerstvo vnitra přijalo předložené stanovy a povolilo tak vznik Moravskoslezské obce sokolské. Moravskoslezská obec sokolská oficiálně zahájila svou činnost na ustanovující schůzi v listopadu 1892. Na Moravě neexistovalo župní uspořádání a proto se jednalo o sdružení tělocvičných jednot.³⁴ Na valné hromadě konané v Prostějově bylo rozhodnuto, že konečným cílem moravských sokolských jednot má být sloučení s Českou obcí sokolskou. Po vzniku Moravskoslezské obce sokolské došlo ale k vytvoření dvou soupeřících stran. Obě strany zastávaly jiné stanovisko. Jedna strana chtěla prosadit sloučení s Českou obcí sokolskou a naopak strana druhá s tímto sloučením nesouhlasila.³⁵

Dalším krokem sjednocování bylo založení Svazu československého sokolstva 8. prosince 1896. Tento svaz spojoval jak českou, tak moravskoslezskou obec sokolskou a navíc zahrnoval také župu Dolnorakouskou.³⁶ K dovršení snah, které započal Miroslav Tyrš, došlo 23. ledna 1902. Změna stanov, o které žádala Česká obec sokolská, byla schválena úřady.³⁷ Nejpodstatnější změnou ve

33 Tamtéž, s. 29.

34 WAIC, Marek: *Sokolské hnutí od vzniku České obce sokolské do konce první světové války*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha 1996, s. 56-57.

35 Tamtéž, s. 57-58.

36 JANDÁSEK, Ladislav – PELIKÁN, Jan: *Stručné dějiny sokolstva 1862 – 1912*. Praha 1946, s. 45.

37 Tamtéž, s. 52.

stanovách bylo ustanovení týkající se přijetí členů do obce. Podle původních stanov z roku 1888 mohly do České obce sokolské vstoupit jen župy z Čech. Stanovy odsouhlasené v lednu 1902 umožňovaly vstup župních tělocvičných spolků sídlících na území Předlitavska, tedy i na Moravě a v Dolním Rakousku. Výbor České obce sokolské přijal za své členy první župy z této oblasti v květnu 1903. Moravskoslezská obec sokolská na konci roku 1903 vyzvala všechny své župy, aby tak také učinily. V Brně v Národním domě se 13. listopadu 1904 uskutečnilo první setkání výboru jednotné České obce sokolské.³⁸

2.4. Sokol za první světové války a v období první republiky

Rozvoj organizace Sokol pokračoval až do roku 1914. Do té doby vznikly další nové tělocvičné jednoty a členská základna se také výrazně zvětšila. Rakousko-uherské úřady neomezovaly žádným závažným způsobem činnost Sokola, ale pořádání veškerých veřejných akcí muselo být předem oznámeno na místních hejtmanstvích. Oznámení o pořádání akcí nečinily jen sokolské jednoty, ale musely tak dělat i další spolky a organizace působící na území Rakousko-Uherska a to bez ohledu na to, zda se jednalo o spolky německé či české. Česká obec sokolská uspořádala v letech 1901, 1907, 1912 a 1920 další všesokolské slety. Všechny slety se konaly na Letné. Během sletu v roce 1901 cvičilo okolo 9000 cvičenců a poprvé byly mezi nimi i ženy. Ženy cvičily s kužely a jejich počet byl okolo 800 sester.³⁹ Ještě většího úspěchu dosáhl slet konaný v roce 1907, kterého se zúčastnilo více než 10 000 mužů a žen. Své zástupce a cvičence zde měly nejen české, moravské či slezské jednoty. Přijeli také sokolové a sokolky z Ameriky, Francie, Belgie, Nizozemí, Itálie, Maďarska, Slovinska, Srbska, Chorvatska, Bulharska či Ruska.⁴⁰ Také slet z roku 1912 slavil velký úspěch. Účastnilo se ho velké množství cvičenců z různých zemí světa a přilákal

³⁸ WAIC, Marek: *Sokolské hnutí od vzniku České obce sokolské do konce první světové války*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha 1996, s. 57-58.

³⁹ KOZÁKOVÁ, Zlata: *Sokolské slety 1882-1948*. Praha 1994, s. 12-14.

⁴⁰ Tamtéž, s. 15-17.

také velké množství diváků.⁴¹ Pravidelnost konání všesokolských sletů narušilo vypuknutí první světové války v červenci roku 1914. První slet konaný po konci války a po založení Československé republiky v roce 1920⁴² trval několik týdnů. Svá cvičení předvedli nejen žáci a dorost, ale také například cvičenci z řad armády.

První světová válka významným způsobem narušila fungování Sokola. Na jednu stranu panovaly obavy, aby organizace nebyla rozpuštěna rakousko - uherskými úřady. Proto bylo zapotřebí ukázat loajalitu k monarchii. Tato loajalita byla prezentována prostřednictvím organizování peněžitých sbírek, péči a pomoci rodinám, které měly své mužské členy na frontách. Marek Waic uvádí, že do března roku 1915 se podařilo sokolům vybrat více než 700 000 korun a z toho 100 000 korun darovaly sokolské jednoty.⁴³ Přední představitelé České obce sokolské také vyzvali jednotlivé sokolské jednoty, aby poskytly prostory tělocvičen/sokoloven k vybudování vojenských lazaretů.⁴⁴ Novou činností Sokola byla také příprava mládeže pro jejich budoucí vojenskou službu. Mnohé členky Sokola se také zapojily do péče o raněné vojáky ve vojenských lazaretech. I v boskovickém Sokole se našlo několik členek, které dobrovolně pomáhaly v boskovickém lazaretu. Po vypuknutí války muselo do armády narukovat také velké množství sokolů, což narušilo fungování nejen jednotlivých sokolských jednot, ale i České obce sokolské. Členy sokolských jednot zůstali jen starší muži, ženy, chlapci a dívky z dorostu a žáků. Branná povinnost narušila významným způsobem také činnost Sokola v Boskovicích a jak bude vidět dále, bylo zapotřebí se s nastolenou situací nějak vyrovnat a snažit se zachovat jednotu i nadále činnou.

V zahraničí český Sokol naopak začal brzy po vypuknutí války projevovat svůj odpor vůči monarchii. Již v srpnu 1914 byla ve Francii zformována česká

41 Tamtéž, s. 18-21.

42 Tamtéž, s. 21-24.

43 WAIC, Marek: *Sokolské hnutí od vzniku České obce sokolské do konce první světové války*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996, s. 94.

44 WALDAUF, Jan: *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky. 1. díl*. Luhačovice 2007, s. 37.

vojenská skupina Nazdra⁴⁵, na jejímž vzniku se velkou měrou podíleli čeští sokolové v Paříži. Tato skupina byla přidělena k francouzské cizinecké legii. Velké množství sokolů se během války stalo členy československých legií v Rusku, Itálii i ve Francii a podílelo se tak významně na vzniku Československé republiky.

Sokolové se podíleli také na domácím odboji. K zakládajícím členům tzv. Maffie se řadil také starosta České obce sokolské Dr. Josef Scheiner. Ten byl v květnu roku 1915 zatčen, odvezen do vazby ve Vídni a byly prošetřovány jeho aktivity.⁴⁶ Protože mu nebyly prokázány žádné protistátní aktivity, byl z vazby propuštěn, avšak byl nadále sledován. Toto zatčení a vazba představitele České obce sokolské byly jedním z prvních kroků rakouských úřadů na cestě k rozpuštění organizace jako takové. 24. listopadu 1915 bylo ministerstvem vnitra vydáno nařízení o rozpuštění České obce sokolské. Toto rozpuštění bylo odůvodněno předválečnými kontakty s cizinou a náklonností k Rusům a Srbům. Ačkoli došlo k rozpuštění České obce sokolské jako orgánu, netýkalo se toto nařízení župního systému ani jednotlivých jednot.⁴⁷ Jednoty byly totiž samostatné právní subjekty založené na vlastních stanovách. Velké množství jednot, včetně té boskovické, mohlo tak nadále vykonávat svou činnost po celou dobu trvání první světové války.

Po vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 se sokolové aktivně podíleli na budování nového státu. Ještě 28. října byla obnovena Česká obec sokolská. Již od počátku byli přední sokolští funkcionáři připraveni podpořit zajištění stability a pořádku v zemi. Nová republika potřebovala policii i armádu a jelikož se z front nestačili vrátit legionáři, bylo rozhodnuto o vytvoření tzv. Národní stráže. Jak uvádí Marek Waic, oddíly Národních strážů však netvořili jen členové Sokola, byli zde i členové jiných tělocvičných jednot, studenti a v

45 URBAN, Otto: *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha 2000, s. 263-270.

46 WAIC, Marek: *Sokolské hnutí od vzniku České obce sokolské do konce první světové války*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha 1996, s. 96.

47 Tamtéž, s. 96-97.

některých případech i hasiči.⁴⁸ Úkolem Národních stráží bylo například hlídat sklady potravin, zboží a jiných surovin, střežit průmyslové objekty, nádraží nebo zbrojnice. Příslušníci těchto oddílů měli na starost také pořádek v ulicích a měli zabránit rabování a jiným věcem. K rozpuštění Národních stráží došlo 9. prosince 1918 a jejich činnost převzala československá armáda a policie.

Po skončení války bylo zapotřebí obnovit činnost nejen České obce sokolské, ale i jednotlivých tělocvičných jednot. V období první republiky se členská základna Sokola blížila k milionu členů. Pod Českou obec sokolskou spadalo 52 žup. Jednoty byly zakládány nejen ve městech, ale také v malých vesnicích a docházelo k výstavbě velkého množství sokoloven. Sokolští sportovci také velmi úspěšně reprezentovali Československou republiku na mezinárodní sportovní scéně. Aktivity Sokola se neomezovaly jen na tělovýchovu, ale byly patrné také v oblasti kulturní, sociální, vzdělávací, ekonomické či politické.

3. Sokol v Boskovicích od svého založení až do roku 1920

3.1. Vznik a působení Sokola v Boskovicích do roku 1900

Vznik Sokola v Boskovicích je spojen s datem 18. prosince 1892. V tento den se konala ustavující schůze, které se zúčastnilo sedmnáct členů a na které byly schváleny stanovy nově vzniklé jednoty. Snahy o založení tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích byly již v roce 1872. Tato tělovýchovná jednota vznikla na popud čtenářského spolku Velen, ale její působení bylo jen krátkodobé. Nová iniciativa o založení Sokola v Boskovicích přišla tedy až v roce 1892. V Boskovicích se roku 1892 konala uměleckoprůmyslová výstava a během jejího zahájení vyzval jeden z pozvaných hostů Jiří Pichl⁴⁹ k založení tělocvičné jednoty

⁴⁸ WAIC, Marek: *Sokolská obec od vzniku Československa do Mnichovského diktátu*. In: WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996, s. 104.

⁴⁹ Jiří Pichl byl prvním starostou jednoty Sokol v České Třebové.

Sokol v Boskovicích. Ke vzniku tělocvičné jednoty došlo až v prosinci 1892 na základě konání první schůze jednoty. Velký podíl na založení jednoty měl JUDr. Josef Kirchmann, který byl zvolen starostou Sokola, ale na vzniku tělocvičné jednoty se podílelo i mnoho dalších mužů, kteří byli zvoleni do výboru. Složení výboru bylo následující Zeman, Lipka, Svátek, Trapl, Rampula, Mosler, Mazal, Prchal a Polák. Po svém vzniku tělocvičná jednota vstoupila do Moravskoslezské obce sokolské a později byla přiřazena do Rastislavovy župy. Protože jednota neměla vlastní prostory, konalo se cvičení v sále Záložny a to v úterý a v pátek. Uskutečnila se také sbírka, díky které byl zhotoven v klášteře v Boskovicích spolkový prapor, který se dochoval do dnešní doby. Do roku 1900 se podařilo v rámci tělocvičné jednoty Sokol zřídit hned několik odborů. Pěvecký odbor vznikl již v dubnu 1893 a přihlásilo se do něj 27 členů, jejichž sbormistrem se stal František Najman. Ženský odbor vznikl roku 1897. Roku 1893 vznikl výletní odbor a o dva roky později odbor přednáškový. Zábavní odbor byl v tělocvičné jednotě v Boskovicích vytvořen v roce 1899. Jedním z hlavních cílů tělocvičné jednoty krátce po jejím založení bylo získat či vybudovat prostory pro potřeby jednoty a jejích členů. Dlouho se ale jednota Sokol musela spokojit jen s pronajímáním prostor pro některé své akce a s venkovním prostorem, který získala k užívání.

3.2. Působení Sokola v Boskovicích mezi léty 1900 a 1914

Tělocvičná jednota Sokol v Boskovicích měla už od svého založení jisté vnitřní problémy. Dlouhodobým problémem bylo špatné vedení některých zápisů z různých schůzí. Problematické bylo také vedení inventáře majetku a dokonce i finanční záznamy jednoty nebyly vedeny odpovídajícím způsobem. Tyto problémy byly spojeny také s nedostatečnou prací některých členů výboru a odborů, kteří nevykonávali svou funkci řádně a docházelo tak k častým výměnám některých funkcionářů. Dalším problémem, který se neustále řešil, byl

nedostatečný zájem členů Sokola o společná cvičení. Cvičitelství odbor a i sám náčelník neustále zdůrazňovali nedostatečnou účast členů na těchto cvičeních. Je nutné ale podotknout, že počet členů Sokola se z počátku pohyboval jen v rozmezí několika desítek členů. Ačkoli se hlásili noví členové, tak se dá říci, že mezi roky 1900 a 1905 skoro stejný počet členů jednotu opustil. Někteří odcházeli dobrovolně, jiní vystoupili z jednoty protože se odstěhovali nebo odcestovali, ale našli se i jedinci, kteří pro svou nekázeň a špatné chování byli z jednoty vyloučeni.

Problémy uvnitř tělocvičné jednoty je možné také spatřovat ve volbě starosty roku 1902, kdy byl starostou zvolen bratr Neumann, který ale tuto funkci odmítl a následující hlasování nevedlo k žádnému výsledku. Bylo nutné uspořádat další valnou hromadu, na které byl za starostu zvolen JUDr. Kirchmann a místostarostou se stal bratr Neumann. JUDr. Kirchmann byl starostou tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích od jejího založení v roce 1892 až do roku 1905. Na Valné hromadě konané na počátku roku 1906 oznámil svou rezignaci na funkci starosty, odmítl tuto funkci znovu vykonávat a následně se přestal aktivně podílet na organizaci tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích. Novým starostou byl zvolen K. Lipka. Roku 1907 byl opět zvolen nový starosta a jednalo se o L. Šafáře, který tuto pozici zastával až do roku 1914.

Ačkoli si náčelník a členové cvičitelského odboru často stěžovali na malou účast členů jednoty při společných cvičeních, faktem zůstává, že se členové Sokola účastnili mnohých cvičení uspořádaných okolními jednotami. Například v roce 1903 se členové jednoty zúčastnili cvičení v Letovicích, Jevíčku, Kunštátu a uspořádaly vlastní cvičení v Boskovicích. Posílali své cvičence také na župní slety a pokaždé měli své cvičence na všesokolských sletech konaných v Praze. Na všesokolský slet v roce 1901 se dostavilo 9 cvičenců boskovického Sokola, v roce 1907 zde bylo 50 boskovických sokolů. V červenci roku 1909 se v Boskovicích konal dokonce župní slet Župy Krále Jiřího. Tento slet byl sice velmi dobře zorganizován, ale bohužel cvičenci z boskovického Sokola nedosáhli

uspokojivých výsledků. Příčina neúspěchu byla právě viděna v nedostatečné účasti na společných cvičeních.⁵⁰ Problematické nebylo jen cvičení mužských členů, ale také žen.

V rámci tělocvičné jednoty Sokola v Boskovicích sice existoval ženský odbor, ale až v roce 1904 výbor odsouhlasil založení ženského družstva, které vzniklo na podzim a které cvičilo na rozdíl od mužů jedenkrát do týdne.⁵¹ Až na konci roku 1906 bylo rozhodnuto, že ženský odbor bude cvičit dva dny v týdnu. Na podzim následujícího roku se začínají cvičení ženského odboru účastnit také žákyně. Ženský odbor neměl své zastoupení ve výboru tělocvičné jednoty až do roku 1909. Na výborové schůze v lednu 1909 bylo odsouhlaseno, že ženský odbor může na schůze posílat svou zástupkyni. Dalšího úspěchu dosáhl ženský odbor roku 1912, kdy bylo odsouhlaseno, že se ženský odbor sjednotí se sokolským výborem a že ve výboru budou ženám vyhrazena 3 místa. Poprvé byly ženské zástupkyně zvoleny do výboru na valné hromadě na začátku roku 1913.⁵²

Mimořádnou událostí, jak pro Sokol v Boskovicích, tak i pro další moravské jednoty, bylo sjednocení Moravskoslezské obce sokolské s Českou obcí sokolskou. V Boskovicích byla svolána mimořádná valná hromada, protože bylo nutné vykonat volby do předsednictva České obce sokolské a zvolit si tak zástupce do této organizace. Do té doby měla jednota své zástupce právě v Moravskoslezské obci sokolské a v župním shromáždění.

Na fungování tělocvičné jednoty v Boskovicích měly samozřejmě vliv také nejrůznější úřady. Sokol musel žádat o různá povolení nejen městkou radu v Boskovicích, ale častěji zemské úřady. Úřady však také vydávaly různá nařízení a vyhlášky. Například roku 1912 byla zavedena zemská všeobecná hudební dávka. Tuto dávku musel zaplatit každý hostinec, spolek a jiné organizace, které pořádaly

50 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908

51 Tamtéž.

52 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1909 – 1913.

ve svých prostorách zábavy, představení, popřípadě večírky doprovázené hudbou. V Boskovicích byla tato dávka stanovena na 24 korun za rok.⁵³ Problém byl spatřován v tom, že pro uspořádání takové akce i nadále bylo nutné získat povolení dané obce a za uspořádání této akce se obci zaplatil stanovený poplatek, který byl například v Boskovicích určen pro chudinský ústav. Nejen Sokol, ale i další spolky, byly nespokojeny s vyhlášením všeobecné hudební dávky a vedly se diskuze o možnosti neuspořádání některých již dříve naplánovaných akcí. I tímto způsobem rakouské úřady jistým způsobem omezovaly činnost některých spolků.

Od vzniku tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích až po slavnostní otevření sokolovny v roce 1912 se většina akcí pořádaných Sokolem konala na sokolské zahradě. Jednotlivé výbory musely řešit otázku oprav a údržby zahrady, budování nových sportovišť a pořízení vybavení pro sporty, které chtěli jednotliví členové vykonávat. Sokolská zahrada nesloužila jen jako místo pro cvičení a pro sportování, ale konaly se zde různé akce, které pořádal nejen Sokol, ale i další spolky, které v Boskovicích působily. Výboru Sokola chodily žádosti o propůjčení prostor zahrady například od spolků Velen, Marta z Boskovic či od místních hasičů. Sokolská zahrada byla jedním ze zdrojů příjmů jednoty. V blízkosti zahrady měl Sokol ve svém vlastnictví budovu a roku 1902 jednota podala žádost na okresní hejtmanství, aby bylo uděleno povolení provozovat v těchto prostorách hospodskou činnost. Provoz hospody měl probíhat od dubna do října.⁵⁴ Povolení nakonec tělocvičná jednota získala a prostory byly zájemcům pronajímány většinou na dobu jednoho roku. Již na počátku roku 1907 zaslala tělocvičná jednota na okresní hejtmanství novou žádost, ve které žádala o povolení provozovat hostinskou činnost v průběhu celého roku a ne jen v době, kdy byla otevřena sokolská zahrada. Důvodem této žádosti bylo mimo jiné vybudování uzavřené a vytápěné verandy, která mohla sloužit k pořádání různých akcí a

53 Tamtéž.

54 SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

schůzí jednotlivých výborů po celý rok. Povolení jim bylo uděleno už v březnu 1907.

Na sokolské zahradě byl vybudován také prostor pro divadelní představení, která členové Sokola pravidelně pořádali pro své členy i širokou veřejnost. Tyto prostory byly v roce 1905 přestavěny na čítárnu. Čítárnu bylo potřeba vybudovat i proto, že ve vlastnictví jednoty bylo větší množství knih a časopisů, které si zájemci mohli půjčovat. Sokolští ochotníci se hrávali svá divadelní představení nejen v Boskovicích, ale i v blízkém okolí.

Jednou z hlavních aktivit boskovického Sokola bylo pořádání přednášek pro své členy i pro občany města Boskovice. Přednášky byly zaměřeny na nejrůznější oblasti života. Pro sokoly a sokolky se konaly přednášky o historii Sokola, o jeho zakladatelích Miroslavu Tyršovi a Jindřichu Fügnerovi. Jiné přednášky se věnovaly různým osobnostem české historie jako byly Božena Němcová či František Palacký. Každoročně se uskutečňovaly přednášky o Mistru Janu Husovi a jeho životě a díle. Pro zájemce se konaly také přednášky o cizích zemích, které se snažili posluchačům přiblížit prostředí a život jinde na světě. Aby byly přednášky zajímavější, byl v roce 1909 zakoupen skioptikon, díky kterému mohly být promítány diapozitivy.

3.3. Snahy o vybudování vlastní tělocvičny

Plány na vybudování vlastní tělocvičny se začaly realizovat až v roce 1904. Na valné hromadě konané na počátku roku 1904 bylo odsouhlaseno, že bude vytvořen zvláštní stavební odbor, který se bude zabývat otázkou vybudování tělocvičny a který bude mít na starost hospodaření sokolské zahrady. Tento výbor hledal vhodné prostory pro stavbu tělocvičny, ale potýkal se také s problémem financování této stavby. V roce 1905 byla uspořádána mimořádná valná hromada, na které se řešila možnost požádat o finanční podporu okolní pivovary. Za tuto pomoc by se pak v sokolském pohostinství prodávalo jejich pivo. Jednání s

pivovary byla pro členy Sokola zklamáním, protože některé pivovary se zcela odmítly finančně podílet na výstavbě tělocvičny. Jiné si stanovily jisté podmínky, které nechtěli členové výboru přijmout a jeden nejmenovaný pivovar přispěl na výstavbu tělocvičny částkou 100 korun. Tento příspěvek byl ohodnocen jako směšný a padl návrh, aby se tato částka pivovaru vrátila, protože je urážející.

Kvůli snahám vybudovat tělocvičnu bylo zapotřebí projednat také změny ve stanovách. Otázka financování byla obrovským problémem a proto se tato výstavba neustále odkládala. Až v roce 1909 byl ustanoven nový výbor, který se měl zabývat zřízením tělocvičny. Hlavním úkolem bylo získat finanční prostředky pro stavbu tělocvičny, ale také pro její následující udržování. Tělocvičná jednota proto pořádala tzv. „haléřové sbírky“. Byly ale také prodávány cihly a jednota uspořádala loterii. Los stál 1 korunu a hlavní výhrou bylo zařízení ložnice v hodnotě 1000 korun. Na výstavbu Sokolovny přispěli také jednotliví členové Sokola a další dobrodinci. Náklady spojené s výstavbou tělocvičny byly vysoké a tělocvičná jednota Sokol musela požádat o půjčku v místní spořitelně. V srpnu roku 1911 se uskutečnila mimořádná valná hromada, na které bylo odsouhlaseno, že tělocvična bude vystavěna dle plánů architekta A. Blažka z Brna. Stavba měla začít v září 1911 a rozpočet stavby byl ve výši 65 tisíc korun. Dělníci začali kopat základy nové tělocvičny 4. října 1911. K slavnostnímu otevření budovy tělocvičny došlo 27. července 1912. V osm hodin večer zde byla odehrána opera *Prodaná nevěsta* od Bedřicha Smetany. Slavnostní otevření bylo dlouho a pečlivě připravováno a do příprav se zapojil velký počet členů jednoty. Obdiv sklidilo nejen samotné představení opery, kterou sehráli členové sokolského ochotnického divadla, ale také samotná budova a její vybavení. Slavnostního otevření se zúčastnilo 25 jednot z župy Krále Jiřího v počtu 222 bratrů v kroji, 40 bratrů ze župy Rastislavovy a další zástupci z okolních žup. Byli zde ale také jiní významní hosté, jako například náčelník svazu srbského sokolstva bratr Hofmann, 2 zástupci z ruského sokolstva a zástupce Sokola z Bělehradu. Kromě divadelního představení se konal také slavnostní průvod a veřejné cvičení. Budova tělocvičny

se následně stala centrem sportovního i kulturního dění nejen boskovického Sokola, ale i jiných organizací. Centrem kulturního dění se tělocvična stala také díky tomu, že v roce 1913 zde začalo promítat kino.

3.4. Boskovický Sokol během první světové války a jeho činnost do roku 1920

Rok 1914 se stal rokem velkých historických událostí, které zcela změnily společnost po celém světě a které vedly k rozvoji i úpadku mnohých oblastí ekonomie, průmyslu, vědě, technice, kultuře, politice a jinde. Vypuknutí první světové války mělo také značný dopad na spolkovou činnost, což je možné sledovat i v případě působení tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích mezi lety 1914 a 1918.

Hned na počátku roku 1914 během valné hromady požádal stávající starosta L. Šafář, aby pro následující období nefiguroval mezi kandidáty na post starosty. Za starostu byl zvolen J. Beránek a L. Šafář získal funkci místostarosty.

Spolková činnost probíhala až do července 1914 ve stejné podobě jako v předchozích letech. Zlom nastal po vyhlášení války, kdy již v srpnu byli 2 členové výboru povoláni k plnění branné povinnosti. Bylo tedy nutné svolat schůzi a zvolit za tyto 2 muže náhradu. Do konce roku začalo vojenskou povinnost vykonávat 81 členů boskovického Sokola. Počet mužských členů byl přitom v roce 1914 okolo 200 mužů. V jednatelské zprávě za rok 1915 je uvedeno, že do války narukovalo 95% činných a 75% přispívajících členů boskovického Sokola.

55

Krátce po vypuknutí války se musel výbor zabývat otázkou poskytnutí finanční pomoci pro jednoho ze svých členů, který na frontě přišel o nohu a bylo zapotřebí pořídit mu ortézu. Sběrka, která za tímto účelem byla uspořádána, vynesla větší obnos, než byl potřeba a proto byl zbytek peněz uložen do

55SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednotka Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1914 – 1919.

zvláštního fondu na pomoc zraněným a jinak potřebným členům boskovické sokolské jednoty. Tělocvičná jednota Sokol v Boskovicích se během celého trvání války podílela na mnoha sbírkách, které byly určeny na pomoc rodinám padlých vojáků, sirotkům, zraněným vojákům nebo například ve prospěch Červeného kříže.

Tělocvičná jednota se i nadále snažila pro své členy a veřejnost pořádat různé akce a akademie. Pořádána byla divadelní představení a probíhalo promítání v biografu. Několik z promítání bylo dokonce uspořádáno ve prospěch Červeného kříže. Všeobecně ale byla účast na akcích pořádaných Sokolem v průběhu první světové války velice slabá. Pro brance Sokol a další spolky pořádali rozlučkové večírky. Roku 1915 měly také proběhnout velké oslavy, jejichž příprava započala již v předcházejícím roce, k výročí Husova upálení v Kostnici a uběhlo 50 let od smrti Jindřicha Fügnera. Doba však nedovolila uspořádání žádných velkých oslav.

Válka velmi narušila fungování a organizaci uvnitř výboru jednoty, ale také jednotlivých odborů. Kvůli narukování mnohých členů bylo často nutné volit jejich náhradníky a to mělo špatný vliv na práci celé jednoty. I přes odchod některých členů na frontu se do jednoty hlásili noví členové a ve většině případů se jednalo o mladé lidi. Do práce v různých odborech se začalo zapojovat stále více žen, protože to bylo nutné pro udržení jednoty v činnosti. Důležitost práce žen byla často připomínána na jednotlivých schůzích výboru či odborů a často byl ženám vyjadřován dík za jejich práci pro tělocvičnou jednotu. Důkazem nutnosti a důležitosti zapojení žen v organizaci sokolské tělocvičné jednoty a její činnosti svědčí také to, že roku 1917 získala funkci místostarosty/místostarostky sestra Raabová.⁵⁶ Byla první zvolenou ženou do výboru boskovického Sokola. Následující rok byla na valné hromadě opět zvolena do funkce místostarostky žena.

Tělocvičná jednota Sokol v Boskovicích se mezi lety 1914 a 1918 musela potýkat nejen s odchodem velkého počtu svých členů na frontu nýbrž i s tím, že

⁵⁶ Tamtéž.

bylo potřeba najít náhradu za odešlé funkcionáře. Roku 1917 jí přibyl další velký problém, který se podařilo vyřešit až na začátku 20. let 20. století. V budově sokolovny, která byla slavnostně otevřena teprve před 5 lety, se rozšířila dřevokazná houba. Tato houba se rozšířila již do podlahy a dalších dřevěných částí budovy i do dřevěného vybavení. Bylo zapotřebí nějak zasáhnout a sledovat, zda se houba nešíří dál a popřípadě se tomu snažit všemožně zabránit. Kvůli velkým finančním nákladům bylo rozhodnuto v první fázi opravit dveře, dveřní rámy, šatny a jiný dřevěný nábytek. Oprava podlahy byla odložena na pozdější a příznivější dobu. Následujícího roku bylo rozhodnuto, že dojde ke stavebním úpravám a v sokolovně bylo v plánu vybudovat knihovnu a místnost pro setkávání výboru.

Některé sokolky se začaly aktivně angažovat v oblasti ošetřovatelství a chodily pomáhat ošetřovat zraněné vojáky do lazaretu v Boskovicích. V případě potřeby vypomáhaly i s vařením, mytím nádobí či s praním prádla. Roku 1916 se uskutečnily 2 ošetřovatelské kurzy, do kterých se přihlásilo 18 sester z boskovického Sokola. 12 sester následně působilo jako dobrovolné ošetřovatelky v lazaretech.

Boskovická jednota byla spojena s frontami první světové války prostřednictvím svých členů, kteří zde bojovali a kteří posílali různé dopisy a pozdravy svým rodinám i členům Sokola. Na druhou stranu bylo smutnou povinností výboru informovat členy o úmrtí některých boskovických sokolů, jejichž památka byla vždy uctěna minutou ticha. Stále častěji byli členové informováni také o zraněních, které utrpěli jejich bratři ve válce. Možná i kvůli těmto špatným a smutným zprávám se v zápisech ze schůzí objevují záznamy o tom, že členové výboru a odborů gratulují svým členům a jejich rodinným příslušníkům k výročí jejich narození či svatby. Jsou také vyjadřovány gratulace u příležitosti uzavření sňatku nebo narození dítěte.

Rok 1918 byl pro celý svět rokem ukončení světového konfliktu. Pro český národ byl rokem vzniku vlastního samostatného státního uspořádání. Pro organizaci Sokol znamenal obnovení činnosti České obce sokolské a pro boskovickou sokolskou jednotu byl rok 1918 jubilejním rokem. Tělocvičná jednota Sokol v Boskovicích totiž působila již 25 let. Již od začátku roku 1918 začaly vznikat plány na oslavy tohoto jubilea a začala se připravovat představení a koncerty. Z fronty přišel od jednoho boskovického sokola návrh, aby při příležitosti jubilea vznikla speciální haléřová sbírky. Cílem této sbírky mělo být vybrat milion haléřů. Tato sbírka začala již na frontě a vojáci brzy výboru poslali první tisícovku halířů. Sběrka pokračovala po zbytek roku 1918 a nebyla nakonec věnována na oslavy dvacátého pátého výročí od založení jednoty.

Vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 bylo i v boskovickém Sokole přijato s velkým nadšením. Hned v následujících dnech se konalo několik schůzí výboru, kde se řešila mimo jiné účast boskovické sokolské jednoty na slavnostním přivítání legionářů, které mělo proběhnout na svátek Všech svatých. Bylo také zapotřebí rozhodnout o zapojení členů Sokola v Národní stráž, která měla vzniknout v Boskovicích.⁵⁷ I po vyhlášení republiky přetrvávala povinnost pro mladé muže nastoupit do vojenské služby. Boskovičtí sokolové apelovali na své členy, aby nastoupili do vojenské služby a tímto krokem tak podpořili nový československý stát. Někteří muži skutečně narukovali, ale našli si takové, kteří ne. Výbor poté žádal tyto muže, aby předložili důvody, proč tak neučinili. V případě, že důvody nebyly závažné či nebylo podáno žádné vysvětlení tohoto chování, hrozilo, že daná osoba bude z jednoty vyloučena. Tento problém řešila ještě v roce 1919 nejen boskovická jednota ale i Česká obec sokolská, která se usnesla, že muži, kteří se nedostavili k odvodům a kteří toto konání řádně neomluví, budou vyloučeni ze svých jednot.

Na konci roku 1918 se boskovický Sokol potýkal také s krizí uvnitř své organizace. Někteří muži, kteří se vrátili z války, vyslovovali nesouhlas s tím, kdo

⁵⁷ Tamtéž.

byl zvolen za funkcionáře do jednotlivých odborů, ale i do samotného výboru. Starosta J. Beránek navrhl svolání mimořádné valné hromady, která by se tím zabývala. 15. prosince 1918 se konala mimořádná valná hromada, na které bylo řešeno hned několik věcí. Řešila se zde udání, která obviňovala některé členy Sokola ze spáchání zločinů vůči republice, a proto bylo požadováno vyloučení těchto jedinců z jednoty. V diskuzi k této problematice bylo poukázáno na to, že je potřeba mít důkazy dokazující vinu těchto lidí. Ve stanovách jednoty nebyly stanoveny také žádné hranice, díky kterým by bylo možné rozhodnout, zda má být člen vyloučen a nebo nikoli. Další věcí, která byla projednávána, byla kritika práce některých členů výboru, ale hlavně veřejná kritika a šíření pomluv o starostovi boskovického Sokola bratru J. Beránkovi. Byla kritizována jeho práce ve výboru a při přípravě různých akcí a bylo naznačováno, že v některých věcech nadržuje určitým lidem. V následné debatě byla vyjádřena důvěra v práci nejen starosty Beránka, ale také celého výboru a byla také zamítnuta možnost rezignace členů výboru a uspořádání nových voleb. Výbor tedy fungoval ve stejném složení až do valné hromady v lednu 1919. Na této valné hromadě byl starostou opět zvolen J. Beránek. Bylo zde také navrženo požádat o změnu stanov, aby bylo možné zvýšit počet členů ve výboru ze stávajících 8 osob na osob 12. Problémy ve vedení se objevily ještě na začátku roku 1920. Někteří členové výboru a cvičitelského odboru nesouhlasili s volbou náčelníka. Tyto spory nakonec vedly k rezignaci zvoleného náčelníka a ke svolání mimořádné valné hromady, kde byl zvolen náčelníkem někdo jiný.

V záznamech boskovického Sokola sepsaných roku 1919 můžeme také nalézt zmínky o šíření neštovic v Boskovicích. Toto onemocnění například na dobu tři měsíců zcela zastavilo cvičení žakovského dorostu, protože jeho někteří členové toto onemocnění prodělali.⁵⁸ Proti masovému rozšiřování nemoci se bojovalo také očkovaním a na konci ledna 1919 byla část členů boskovického

58 SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí cvičebního sboru 1919 – 1923.

Sokola proti této nemoci očkována.⁵⁹ V březnu byl ve městě evidován větší počet nakažených lidí a proto bylo rozhodnu, že Sokol neuskuteční některá svá naplánovaná představení a akce, aby se nákaza dále nerozšiřovala. Na druhou stranu se však mohlo začít s některými opravami sokolovny.

V roce 1919 je možné v několika případech sledovat, že i mezi členy tělocvičné jednoty Sokol se šíří protiněmecké nálady. Pro některé členy bylo pohoršující, že se koncertu pořádaného jednotou v únoru 1919 zúčastnilo několik dívek z německých rodin. Proti tomu bylo jinými členy argumentováno, že děti nemohou za své rodiče a ani za to, jak se jejich rodiče chovali za války. V březnu 1919 byla zase udělena důtka sestrám a bratrům, kteří se zúčastnili maškarní německé zábavy pořádané v židovském městě.⁶⁰

V roce 1919 i 1920 se představitelé boskovického Sokola museli zabývat opravou Sokolovny, ve které i nadále bylo potřeba udělat různé opravy. Především však bylo zapotřebí odstranit z budovy dřevomorku a celou budovu odvodnit. Houba zcela zničila podlahy a bylo zapotřebí odstranit houbu i ze stěn. Kvůli opravám byl pozván odborník z Brna, který měl podat zprávu o veškerých potřebných pracích. Tělocvičná jednota také poslala návrh městu, aby se v ulici u Sokolovny vybudovala kanalizace, která byla v té době ve městě stejně realizována. Dostalo se jí kladné odpovědi, jenže problém spočíval v tom, že nebylo možné stanovit dobu, kdy k výstavbě kanalizace v této ulici dojde. To byl také jeden z důvodů, proč se některé opravné práce odkládaly. Protože bylo zřejmé, že výdaje na opravu Sokolovny budou vysoké, podala jednota žádost o poskytnutí půjčky do městské spořitelny. Spořitelna tuto žádost schválila a to i přesto, že jednota nestačila splatit svou předchozí půjčku. Díky půjčce jednota získala na opravy 120 000 korun, avšak odhadovaná cena všech oprav činila 300 000 korun.

59 SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1914 – 1919.

60 Tamtéž.

Důležitými událostmi se nově pro Sokol, ale i další spolky, staly oslavy 28. října. Tyto oslavy byly dlouho dopředu pečlivě připravovány a na přípravách se podíleli představitelé města Boskovice a zástupci všech spolků ve městě. Při oslavách roku 1919 šli zástupci tělocvičné jednoty Sokol v průvodu hned za představiteli města a až za nimi šli zástupci jednotlivých politických stran. Po projevu předneseném starostou města Boskovice následoval projev zvoleného člena boskovického Sokola a až po něm promluvili představitelé politických stran. I tímto způsobem bylo poukázáno na významné postavení, které měla jednota Sokol v Boskovicích a organizace Sokol jako taková v české společnosti.

4. Činnost Sokola v Boskovicích

Tělocvičná jednota Sokol v Boskovicích se již od svého založení snažila zapojit do společenského a kulturního dění v Boskovicích. Pořádala různé akce jak pro veřejnost, tak jen pro své vlastní členy. Tyto akce měly vést k pobavení, vzdělání, ke zlepšení fyzicky i zdraví, apod. Tělocvičná jednota Sokol svou činností obohatila kulturní a společenský život v Boskovicích a to ne jen vlastním přičiněním, ale také na základě spolupráce s dalšími spolky.

4.1. Tělovýchovná činnost

Již od svého založení hrálo cvičení důležitou úlohu také v boskovické jednotě. Z počátku cvičili jen muži a cvičení se konala dvakrát do týdne. Jelikož Sokol nevlastnil vhodné prostory pro cvičení, konala se většina cvičení v sále Záložny. Po výstavbě tělocvičny se většina cvičení konala právě v její budově. Vzhledem k rostoucímu počtu družstev, které v rámci boskovické tělocvičné jednoty cvičily, byly v pozdější době využívány ke cvičení také prostory v boskovickém gymnáziu. Pro své členy obstaral výbor různé nářadí a náčiní ke cvičení, vytvořil také prostor pro hraní kuželek a pořídil stolní hry jako byly dáma, šachy nebo domino. Ačkoli byly snahy uspokojit přání jednotlivých členů a poříditi potřebné věci pro různé sporty, tak v případě tenisu nemohlo být

cvičencům vyhověno, protože vytvoření prostoru pro hraní bylo finančně nákladné.⁶¹

Již v prvních letech fungování tělocvičné jednoty se stala problematickou návštěvnost společných cvičení. Pravidelně se cvičení účastnilo jen malé procento členů a výbor, náčelník a členové cvičebního odboru neustále nabádali jednotlivé členy k větší účasti. Náčelník a členové cvičebního odboru získávali povědomí o tom, jak správně cvičit, na základě přečtené literatury⁶² a časopisů vydávaných Sokolem. Nejvíce jim však byly nápomocné cvičitelské kurzy, které byly pravidelně pořádány a které museli absolvovat všichni, kteří chtěli v rámci organizace Sokol působit jako cvičitelé.

Boskovická jednota se každoročně účastnila veřejných cvičení, které pořádaly okolní jednoty, a téměř každoročně uspořádala veřejné cvičení i v Boskovicích. Například v roce 1900 poslala své cvičence na veřejná cvičení do Jevíčka, Kunštátu a Žďárné a uspořádala cvičení v Boskovicích.⁶³ Jinou velmi důležitou událostí pro organizaci Sokol byly župní slety. I těchto sletů se pravidelně účastnili cvičenci z Boskovic. V červenci roku 1909 dokonce měli boskovičtí sokolové na starost přípravu župního sletu Župy Krále Jiřího.⁶⁴ Nemůže být také opomenuta účast členů boskovického Sokola na všesokolských sletech konaných v letech 1901, 1907, 1912 a 1920.

Mezi tělovýchovnou činnost, kterou pravidelně boskovický Sokol pořádal, se řadí také pořádání výletů do blízkého okolí. Tyto výlety měly sloužit nejen ke zlepšení fyziky, ale měly také ukázat přírodní a kulturní krásy Boskovicka.

61 Výbor sice přislíbil, že se vybudováním tenisového kurtu bude zabývat příští rok a pokusí pro stavbu získat finance, ale nakonec se tak nestalo. SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

62 Jednalo se například o práci Miroslava Tyrše *Základové tělocviku*.

63 SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

64 SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1909 – 1913.

Sokolové se tak například podívali do okolí Sloupsko-šošůvských jeskyň a propasti Macocha.⁶⁵

V období války došlo na jednu stranu k omezení počtu cvičení, protože často chyběli cvičitelé. Na stranu druhou měl Sokol za úkol cvičením připravovat mladé muže pro vojenskou povinnost. Došlo dokonce k vydání nařízení, že neměla probíhat cvičení žáků, žákyň a dorostu do 17 let. Cvičení měla být určena především členům dorostu od 17 do 18 let.

4.2. Vzdělávání a přednášky

Jednou z aktivit, které členové boskovické tělocvičné jednoty začaly vykonávat od jejího založení, bylo pořádání různých přednášek. První přednášky byly věnovány hlavně posluchačům z řad členů jednoty a zaměřili se na témata tělovýchovy, historie Sokola, jeho programu a cílů. Samozřejmě byly přednášky věnovány významným představitelům Sokola Miroslavu Tyršovi a Jindřichu Fügnerovi.

Přednášky ale byly zaměřeny i na přiblížení života a působení dalších významných českých osobností. Jmenovat můžeme přednášku o Františku Palackém, Karlu Havlíčku Borovském či Boženě Němcové. Nejčastější a nejpravidelnější přednášky byly však pronášeny o Mistru Janu Husovi a jeho životě a díle. Každý rok byla uspořádána v době výročí úmrtí minimálně jedna přednáška. Často proběhlo ale přednášek hned několik a vyslechli si nejen cvičenci, členové výboru, ale velmi často také široká veřejnost. V některých letech byla přednáška o Husovi organizována za spolupráce několika boskovických spolků. Se Sokolem spolupracovaly například spolky Velen, Marta z Boskovic či dělnickým vzdělávacím spolkem Besedou, a mnohé další. Ne vždy však k domluvené spolupráci došlo. Například v červenci roku 1907 se měly konat přednášky o Janu Husovi a Karlu Havlíčku Borovském, na kterých se měl

⁶⁵ SOKA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednotka Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

Sokol podílet spolu s Velenem, ale kvůli vzájemným rozporům si každý spolek uspořádal vlastní přednášku.⁶⁶

Přednášet do Boskovic přijížděli i lidé z blízkého okolí i z větší dálky. Pro cvičence byly často konány různé přednášky pořádané Českou obcí sokolskou, aby se seznámili s novinkami, které se udály. Přednášky byly také určeny pro zlepšení cvičení v jednotlivých jednotách apod. Na druhou stranu byli členové boskovického Sokola zváni na přednášky a kurzy pořádané jinými tělocvičnými jednotami.

Velmi oblíbenými se staly přednášky o cizích krajích a zemích. Přednášející se snažili posluchačům přiblížit země, které navštívili. Přednáška o Podkarpatské Rusi konaná v roce 1919 měla veřejnosti přiblížit, jak vypadá území, které je součástí nově vzniklé Československé republiky.⁶⁷ Hned několik přednášek bylo předneseno o oblasti Rusi, kterou navštívil jeden z boskovických sokolů a který byl opakovaně žádán a připravení přednášek. O přípravu přednášky byl na konci roku 1918 požádán také jeden ze sokolů, který se vrátil z války. Výbor ho požádal, aby posluchačům objasnil, jakou činnost vykonávali čeští sokolové za války na frontách a jak tito lidé prosazovali sokolské ideály na bojištích první světové války.⁶⁸

Přednášky pořádané jednotou Sokol měly vést také k prohloubení znalostí o určitých osobnostech, oblastech, historických událostech a z různých oborů, které ovlivňovali každodenní život všech lidí bez ohledu na věk či pohlaví. Přednášky měly za úkol také poučit a podat nové znalosti z různých oborů. Z počátku byly přednášky určeny hlavně dospělému publiku. Postupem doby, kdy i do Sokola začali vstupovat stále mladší chlapani a dívky, kteří vytvořili družstva

66 Tamtéž.

67 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1919 – 1922.

68 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1914 – 1919.

žáků a dorostů, byli přednášky přizpůsobovány jejich věku a byli pro ně pořádány i přednášky speciální, které je měli vzdělávat.

Přednášková a vzdělávací činnost probíhala v různých prostorech po celém městě. Z počátku Sokol pořádal své přednášky i ve venkovních prostorech sokolské zahrady. I díky výstavbě sokolovny nebylo zapotřebí hledat vhodné prostory pro konání přednášek, ale i přesto Sokol pořádal přednášky například v budově gymnázia. Při přípravě některých přednášek spolupracovala tělocvičná jednota často s učiteli, kteří vyučovali na gymnáziu v Boskovicích.

4.3. Společenské aktivity

Společenské a kulturní aktivity byly často pro nově příchozí členy důvodem jejich vstupu do tělocvičné jednoty Sokol. Ani tělocvičná jednota v Boskovicích nebyla výjimkou a značná část její členské základny se angažovala převážně v aktivitách v oblasti kultury, vzdělávání a přednášek a do tělovýchovných aktivit se zapojovala minimálně nebo vůbec.

Už brzy po svém založení se snažila tělocvičná jednota v Boskovicích obohatit život svých členů prostřednictvím četby knih a časopisů. Velmi brzy vznikla knihovna, kde si členové bezplatně mohli půjčovat knihy a časopisy, které Sokol odebíral. Většinou se jednalo o časopisy vydávané organizací Sokol. Vzhledem k tomu, že se množství knih neustále zvětšovala docházelo postupně k vytváření prostor pro jejich uložení. Na sokolské zahradě vznikla čítárna a později vznikl prostor knihovny i v budově sokolovny.

Další z aktivit, která v rámci činnosti boskovické jednoty začala probíhat krátce po jejím založení, bylo pořádání divadelních představení. Pro potřeby ochotníků vzniklo na sokolské zahradě divadlo, kde byla sehraána mnohá představení. Jednalo se o představení nejen pro děti, ale hrála se i divadelní představení sepsaná významnými českými (Smetana, Dvořák) i zahraničními

autory. Při výstavbě sokolovny byl kladen také velký důraz na to, aby bylo v sále postaveno dostatečně velké jeviště. Vedly se dlouhé diskuze o jeho podobě, ale například také diskuze o tom, jak má vypadat opona.⁶⁹ Výboru tělocvičné jednoty chodily také často nabídky na sehrání různých představení z divadel v Brně či dokonce z Prahy. Proto mohli lidé v Boskovicích shlédnout například několik Shakespearových her v podání brněnských herců.

Zábavní odbor měl na starosti organizovat velké množství různých zábav, plesů, slavností, besed a večírků s přednáškou, hodů a jiných společenských akcí. V roce 1904 byly například uspořádány tyto akce: slavnostní otevření sokolské zahrady, lidová slavnost, večírek s přednáškou o Rusi, divadelní představení Brouček, Mikulášská zábava, taneční zábava na hody, večírek s přednáškou o Sokolstvu.⁷⁰ Byly také pořádány různé hudební akademie, koncerty a taneční zábavy. Největší množství podobných akcí probíhalo v zimních měsících, kdy se nekonaly venkovní akce a nemohla být předváděna veřejná cvičení.

U veřejnosti se stalo velmi populárním promítání v biografu, který byl v budově sokolovny. Z počátku byl promítán jeden film měsíčně, ale velmi rychle byl program promítání kina rozšířen a někdy se hrálo i několikrát do týdne. Provozování biografu bylo technicky i finančně náročné a bylo zapotřebí neustále opravovat a vyměňovat vybavení. Promítalo se nepřetržitě i během let 1914 až 1917. V roce 1917, i kvůli probíhající válce, začalo být problematické sehnat filmy k promítání, což nakonec vedlo k tomu, že kino přestalo v Boskovicích fungovat. K obnově došlo znovu až po skončení války.

Společenské aktivity boskovického Sokola byly velmi pestré a jistě přinesly potěšení a zábavu členům tělocvičné jednoty i občanům města Boskovice.

69 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1909 – 1913.

70 SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

5. Závěr

Vytvoření jednoty Sokol v Boskovicích zcela jistě ovlivnilo společenský a kulturní život nejen v samotném městě Boskovice, ale i v jeho okolí. Ačkoli se první pokus založit v Boskovicích tělocvičnou jednotu objevil již v roce 1872 a skončil neúspěchem, podařilo se vybudovat jednotu v roce 1892. I přes obtížné začátky, kdy se tělocvičná jednota potýkala s problémy v organizaci, s nekázní svých členů v oblasti cvičení, dokázala svou rozšiřující se činností v oblasti tělovýchovy, vzdělávání, přednášení, kultury, charity či zdravotnictví překonat obtížné časy a vykonávat svou činnost až do roku 1938.

Vznik tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích znamenal pro místní obyvatele obohacení kulturního a společenského života. Sokol zde pořádal mnohé akce pro své vlastní členy, ale také pro širokou veřejnost. Lidé si mohli vybrat z velkého množství přednášek, mohli shlédnout divadelní představení sehraná ochotníky z řad boskovického Sokola nebo herci z různých divadel z Brna či dokonce z Prahy. Konalo se také velké množství koncertů, večírků, slavnostní a plesů. Samotný vznik tělocvičné jednoty musel nadchnout všechny vášnivé sportovce a milovníky cvičení, kteří mohli cvičit s náčiním, které by si sami nepořídil, a dělat sporty, o kterých jen slyšeli nebo četli. Domnívám se, že za jedno z nejvýznamnějších obohacení kulturního života v Boskovicích lze považovat promítání biografu v prostorách sokolovny. Jednalo se zcela o nový druh zábavy, který zde doposud nebyl a který přilákal velké množství lidí.

I na případu tělocvičné jednoty v Boskovicích můžeme sledovat propojení činnosti jednoty s celkovým děním v rámci organizace Sokol v Rakousko-Uhersku a později v Československu a také propojení s historickými událostmi. Po založení Sokola v Boskovicích se tato jednota stala členem Moravskoslezské obce sokolské a po vytvoření župního systému byla přiřazena do jedné z žup. Krátce poté, co bylo povoleno sloučení České obce sokolské a Moravskoslezské obce sokolské proběhla v tělocvičné jednotě v Boskovicích volba zástupců, kteří

měli jednotu zastupovat v České obci sokolské. Vzájemná spolupráce mezi jednotlivými tělocvičnými jednotami i Českou obcí sokolskou byla vidět i na účasti zástupců jednot či žup na různých akcích pořádaných Sokolem v Boskovicích. Zmínit můžeme veřejná cvičení, župní slet a především slavnostní otevření boskovické sokolovny. Na druhou stranu i členové boskovické tělocvičné jednoty posílali své zástupce na různá župní shromáždění, veřejná cvičení, župní slety i na slety všesokolské.

Ve fungování a činnosti tělocvičné jednoty Sokol v Boskovicích se odráží také významné historické události a období. Nejvýrazněji se na činnosti Sokola v Boskovicích projevilo období první světové války. Válka způsobila nejen zmenšení počtu aktivně pracujících členů tělocvičné jednoty, což způsobilo velké problémy hlavně v oblasti organizace. Aktivity a činnosti spolku byly také do značné míry omezeny. Bylo také zapotřebí se vyrovnat s úmrtími a zraněními, které vojáci utrpěli. Pro ženskou část členstva válka znamenala větší zapojení do práce ve výboru a odborech, ale také zapojení se do ošetrovatelské činnosti. Tělovýchovná činnost měla být zase v prvé řadě určena chlapcům ve věku 17 a 18 let, kteří tak měli získat fyzickou přípravu pro vojenskou službu. Vznik Československé republiky se svým způsobem také projevil v tělocvičné jednotě v Boskovicích. Členové této jednoty se stali členy Národní stráže. Bylo také pečlivě dohlíženo na to, aby členové tělocvičné jednoty nastoupili do vojenské služby. Česká obec sokolská ale i boskovická tělocvičná jednota na tuto povinnost kladly velký důraz. V případě, že nedošlo k nástupu některého ze členů, mohlo následovat jeho vyloučení z organizace. V tělocvičné jednotě se také odráží problematika národnostních konfliktů po vzniku nového státu. Problematické vztahy mezi národnostmi v nově vzniklé Československé republice se v případě boskovické jednoty odráží v nenávisti vůči německé populaci žijící ve městě.

Jedním z cílů, které si vytyčila tělocvičná jednota v Boskovicích a mnohé další vznikající jednoty Sokola v Habsburské monarchii, bylo vybudování vlastní tělocvičny, která by sloužila pro aktivity vykonávané jednotou. Cesta k

slavnostnímu otevření budovy sokolovny v Boskovicích byla plná překážek, které museli přední představitelé Sokola v Boskovicích postupně odstraňovat. Nejen že bylo problematické získat pozemek, problémem bylo také zajištění financování výstavby, které na několik let pozastavilo realizaci plánů. Problémy spojené s vlastní budovou však přetrvávaly i po jejím postavení a slavnostním otevření. Prostory tělocvičny se sice staly místem pořádání velkého množství akcí od plesů, cvičení, promítání biografu a pořádání divadelních představení a přednášek, avšak v krátké době pro jednotu znamenaly opět velkou finanční zátěž. Nejen, že docházelo k různým přestavbám vnitřních prostor, bylo zapotřebí opravovat a měnit vybavení a kvůli rozšíření dřevokazné houby, bylo nutné naplánovat rozsáhlé opravy celé budovy. Opravy nebyly v roce 1920 zcela ukončeny.

Je vidět, že činnost a aktivity, kterým se členové tělocvičné jednoty věnovali, nezahrnovaly jen tělovýchovu, ale do větší míry se týkaly kulturního a společenského dění veřejné sféry v Boskovicích. Na práci tělocvičné jednoty se také určitým způsobem podepsaly dobové události ať už na úrovni státní, spolkové, národnostní, ekonomické, kulturní, charitativní či jiné. Otázkou pro budoucí zkoumání samozřejmě zůstává, jaký vývoj nastal v tělocvičné jednotě v Boskovicích po roce 1920. Jak se následující historické události podepsali na fungování této jednoty. Jestli se nějakým způsobem změnila činnost a organizace jednoty a mnohé další otázky.

Seznam pramenů a literatury:

Použitá literatura:

- DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Miroslav Tyrš. Prohry a vítězství*. Praha, 1989.
- EFMERTO VÁ, Marcela: *České země v letech 1848-1918*. Praha 1998.
- HARNA, Josef – FIŠER, Rudolf: *Dějiny českých zemí II*. Praha 1998.
- HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence*. Praha 1999.
- JANDÁSEK, Ladislav – PELIKÁN, Jan: *Stručné dějiny sokolstva 1862 – 1912*. Praha 1946.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky ,díl 1 (1918-1929)*. Praha 2003.
- KAŠPAR, Ladislav: „*V mysli vlast, v srdcích smělost, v pažích sílu*“. Dějiny a současnost 2, 2012, s. 14-15.
- KÖSSL, Jiří – ŠTUMBAUER, Jan – WAIC, Marek: *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha 1998.
- KOZÁKOVÁ, Zlata: *Sokolské slety 1882-1948*. Praha 1994.
- SAK, Robert: *Miroslav Tyrš. Sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha 2012.
- TYRŠ, Miroslav: *Náš úkol směr a cíl*. Časopis Sokol 1, Praha 1871.
- URBAN, Otto: *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Praha 2000.
- WAIC, Marek: *Češi a Němci ve světě tělovýchovy a sportu*. Praha 2004.
- WAIC, Marek a kol.: *Sokol v české společnosti 1862- 1938*. Praha 1996.
- WALDAUF, Jan: *Sokol. Malé dějiny velké myšlenky. 1. díl*. Luhačovice 2007.

Použité prameny:

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Účetní knihy 1894 – 1936.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisní kniha zábavního výboru 1.2. 1905 – 20.8. 1908.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí cvičebního sboru 1919 – 1923.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1900 – 1908.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1909 – 1913.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1914 – 1919.

SOkA Blansko, *Sokol - tělocvičná jednota Boskovice*, I 60, inv.č. 30, Zápisy ze schůzí výboru 1919 – 1922.

Resume

Thesis Sokol- the gymnastic organization Boskovice discusses Sokol organization in Boskovice from its founding in 1892 to 1920. It is focused on the development of association and its operation in three specified periods. Firstly, it is the period after its establishment until 1900. Secondly, it is the period up to 1914 and finally the last period is until 1920. This thesis is not focused primarily on the physical education activities of the organization but also on its educational and cultural activities. The aim of this work was to find out what influence Sokol

had on social and cultural life in Boskovice, what influence and connection Sokol had with other Sokol organizations and also find out how Sokol was affected by contemporary events.